

700 let Smiřic

Každý vzpomene si hned,
že už 700 let
stojí Smiřice.

Vše změnilo se dnes,
už není tu jen les,
ale nové ulice.

Ať svítí slunce na nebi,
ať kvetou nám tu růže
a každý aby šťasten byl,
jak šťasten být jen může.
Ať rostou domy, ulice,
ať žijí naše Smiřice!

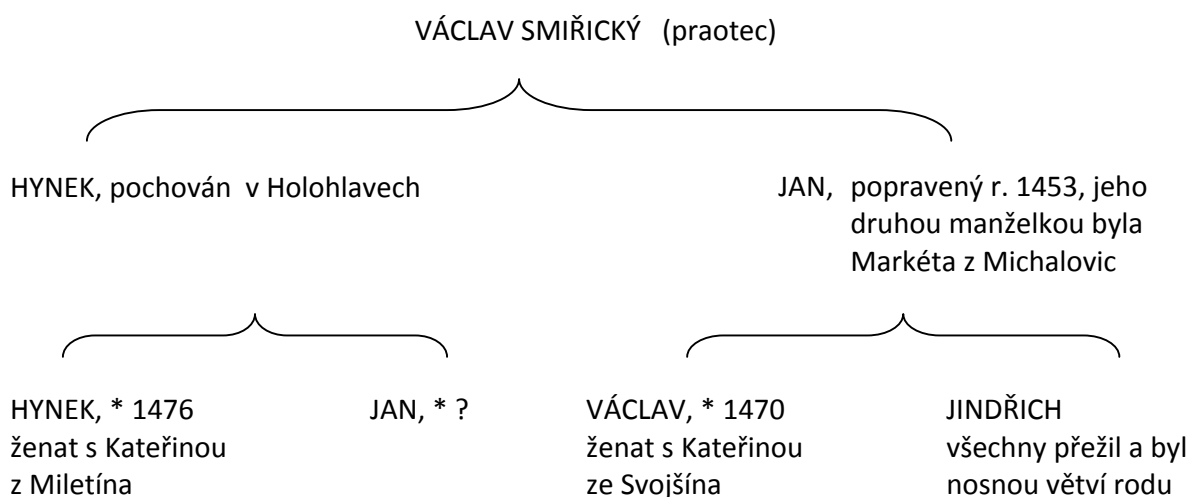
Lenka Rousková
žákyně 6. tř. ZDŠ

K NEJSTARŠÍM DĚJINÁM SMÍŘIC a okolí

V 31. čísle Zpravodaje zahrnuje ing. L. Kupka do svého pojednání o vývoji Smiřic i přilehlé obce. My, občané z oněch přilehlých obcí, to kvitujeme s povděkem, protože chceme-li se o svých obcích dozvědět něco z dávné minulosti, musíme se chtě nechtě prokousat nejprve historií Smiřic a Holohlav.

Rád bych upozornil na jedno prázdné místo v historii Smiřic, na které jsem narazil při pátrání po dějinách Černožic. Týká se to let od popravy Jana Smiřického (1453) do vlády Haška Střížka z Lužan (1490).

Pro lepší pochopení si nakresleme rodokmen:

HYNEK ml. jako pán nad Smiřicemi je doložen ještě 15 let po strýcově popravě (zanechal po sobě jen vdovu Kateřinu z Miletína.

JAN ml. je v archívech znamenán jako pán „hradecký“. Bývá zaměňován se svým strýcem Janem a tím unikl často pozornosti. Měl spory s Vaňkem Valečovským a touto cestou se dostaly Černožice do vlastnictví „dědiček valečovských“ dříve, než byla sepsána závěť Haška Střížka z Lužan. (Viz dřívější čísla Zpravodaje o minulosti Smiřic od P. Zahálky.)

VÁCLAV a JINDŘICH byli nezletilí a zmiňuje se o nich Palacký. Měli poručníky: Zdeňka ze Šternberka, který je olupoval a Jana z Rabštejna, probošta vyšehradského.

Palacký nám také pomáhá vysvětlit onu záhadu, proč všichni potomci popraveného Jana Smiřického na čas zmizí ze scény, proč se na ně dlouho zapomínalo, resp. proč se všichni naráz ze Smiřic odstěhovali?

Protože po Janově popravě byl všechn majetek zabrán královskou komorou! Dějiny Smiřic znají více podobných konfiskací, ale tentokrát se tak stalo poprvé. Nešlo o trest za Janovo provinění, pro které byl popraven, ale všeobecně byl pro nového krále Ladislava Pohrobka zabírán každý

majetek v deskách zemských řádně nezapsaný. A takových bylo po husitských dobách mnoho. Zemské desky se dlouho nevedly a pozdější majetkové spory se neměly o co opřít. Překotně zabraný majetek býval mnohdy i vrácen a stalo se tak i v případě Smiřických.

Tři roky po popravě otce vrátil synům jejich poručník Zdeněk ze Šternberka, spíše na zákrok druhého poručníka, některé statky (Jestřebí, Housku) a jiné jim král Ladislav vyplatil (Encovany, Roudnici). Smiřice uvedeny nejsou, protože byly (jejich část) vráceny synům Hynkovým.

Hynek ml. však zemřel r. 1476 a bratranec jeho, Václav, dokonce ještě dříve (1470). Připomínají se po nich jen vdovy a nám chybí pouze rok úmrtí Jan ml., abychom mohli dojít k pravděpodobné dedukci, že dědicem se stal Jindřich, tehdy již sídlem na Lysé. Roku 1481 mělo totiž zboží Smiřické již tři pány:

1. JINDŘICHA SMIRICKÉHO na Lysé
2. BURIÁNA TRČKU z Lípy, který už 5 let po popravě Janově zboží získal
3. HAŠKA STŘÍŽKA z Lužan, který držel půl hradu a půl zboží již roku 1472

Zbývá nám otázka, jakou cestou získal zboží smiřické Hašek Střížek. Jestliže je koupil, mohlo to být jedině od Jindřicha a jednalo se právě o onu část, kterou Jindřich zdědil r. 1470 po smrti bratra Václava. To je pouze domněnka. Hašek byl oblíbencem krále Vladislava Jagelonského a byl-li v roce 1471 ještě nějaký zabraný majetek u královské komory, mohl ho dostat Hašek od krále darem. V žádném případě však nebyl nad Smiřicemi pánem jediným.

Dále je již známo, že r. 1498 vše odkoupil z mnoha rukou Mikuláš Trčka z Lípy. Ale ani jemu se to nepodařilo snadno. Teprve roku 1512 získal poslední část (Smiřičky, Černožice aj.) z rukou Beneše Sendražského staršího. Věřu, že nad spleťtostí tehdejších majetkových poměrů možno údivem kroutit hlavou.

Jaroslav Mach, kronikář v Černožicích

Kantori na holohlavské škole od druhé poloviny 17. století (do zřízení triviální školy ve Smiřicích roku 1789)

Sledujeme-li kulturní minulost našich měst, je třeba si připomenout, že jistý podíl na ní měla také místní škola. Pochopitelně úroveň školy nebyla všude na stejné výši; záleželo to obvykle na kulturní vyspělosti místního kantora, který vyučoval nejen základním literárním předmětům, nýbrž – a to zejména v 18. století – i hudbě, a sám zpravidla býval i varhaníkem a ředitelem kůru či regenschorim.

Kulturní vyspělost daného města nebo místa zračila se ovšem také v tom, do jaké míry se o školu starali představení obce. A v tomto směru nebyla situace, bohužel, vždy pro mnohá místa příliš lichotivá; obecní páni nezřídka na škole šetřili, a tak o jejich škole nejednou čteme, že je to stavení velmi chatrné, do něhož při dešti zatéká.

Protože ve feudální době měl nad školou vrchní dozor duchovní správce farnosti, stála škola zpravidla v místech, kde se nacházel farní kostel a fara; později pak vznikaly školy i při kostelech filiálních.

Všimněme si nyní, jaké poměry v tom směru existovaly za feudalismu ve Smiřicích. Smiřice po celou feudální dobu neměly farní kostel a tudíž neměly ani vlastní školu. Farností náležely k děkanství v blízkých Holohlavech, kam také děti ze Smiřic chodily do školy. Chceme-li si tedy přiblížit školské poměry ve Smiřicích, musíme vlastně obrátit svou pozornost ke škole v Holohlavech.

Školu, v níž se nacházel zároveň i městský špitál, dal v Holohlavech postavit Vilém Trčka z Lípy někdy mezi léty 1540–1569, kdy se stal majitelem smiřického panství po svém zemřelém otci Mikuláši Trčkoví z Lípy. Z listiny, jejíž opis pod nesprávným rokem 1533 zaznamenal ve své kronice, a který pak od něho převzal do své monografie o Smiřicích i Josef Zeman, vyplývá, že Barbora Žerotínská z Bibrštejna a na Smiřicích, bývalá manželka Viléma Trčky z Lípy a na Veliši, byla povinna platit každoročně do školy, kterou její manžel v Holohlavech založil, na výchování a zaopatření žáků 20 kop grošů míšeňských a rektorovi neboli správci školy 10 kop, přičemž rektor měl uloženo, „aby toho pilen byl, aby mládež ke všemu dobrému a chvalitebnému vedena byla tak, aby potom vrchnosti své světské i jiným lidem dobře se trefiti a hoditi mohla“. Podle téhož zápisu měly být do školy přijímány i děti chudých rodičů ze smiřického panství, kteří by sami své děti nemohli vychovat; ty pak měly být vyučovány „ke cti a chvále Pána Boha dobrým a pobožným věcem“. Barbora Žerotínská, jak jí to listina prikazovala, odevzdávala výše uvedené platy k holohlavské škole ve dvou lhůtách, a to jednu polovici na sv. Jiří a druhou na sv. Havla.

Od té doby pak není zejména o kantorech na holohlavské škole nic známo; alespoň Josef Zeman ve své monografii o nich mlčí. Pokusil jsem se tedy na základě studia pramenů tuto mezeru částečně doplnit o nové poznatky.

První zmínku o kantorech na holohlavské škole jsem našel v nejstarší matrice holohlavské fary a to v roce 1670. Toho roku, 17. června, dal pokřtít Mikuláš Rozvařil, smiřický rodák, svého synka Antonína, jehož matkou byla Veronika a kmotry byli Štefan Filinger, Jan Frantz Karmazínek ze Smiřic a panna Bětuška Nygrinová z holohlavského děkanství. Za rok na to, tj. roku 1671 22. září

dal tentýž Mikuláš Rozvařil pokřtít dcerku, jejíž křestní jméno bylo bohužel opomenutím v matrice vynecháno. Dítěti byli za kmotry opět panna Bětuška Nygrinová, dále Alžběta Sapová a znovu Jan Karmazínek, u jehož jména je tentokrát uvedeno, že byl ve Smiřicích trubačem. I když v předcházejících dvou zápisech nebylo povolání otcovo zaznamenáno – zápisy nebyly v té době dostatečně pečlivě vedeny – zjišťujeme z dalšího zápisu v křestní matrice v roce 1673, že Mikuláš Rozvařil byl v Holohlavech kantorem. V tomto případě jde o křest kantorova synka Jana Jakuba, pokřtěného 13. července 1673; kmotry při jeho křtu byli Štěpán Willinger, Jan Příhoda a Alžběta Volková, všichni ze Smiřic.

Dalším dítětem kantora Rozvařila a matky Veroniky byla dcera Anna Marie, křtěná 10. července 1675; kmotrou jí byla Dorota Willingerová a svědky Alžběta Volková a Jan Příhoda. Posledním kantorovým dítětem byl synek Václav, pokřtěný 15. července 1681, jemuž kmotrem byl Tomáš Jepsak a svědky Šebestián Prášek, smiřický zámecký kaplan a Eleonora Příhodová. Příští rok, tj. 1682, dne 28. listopadu, Mikuláš Rozvařil „cantor loci emeritus“ zemřel; podle údaje v matrice zemřelých mu bylo teprve 44 let. Jeho působení na holohlavské škole spadá tudíž do let 1670 (ne-li dříve) až 1682.

Pokračování v příštím čísle.

Dr. Jaroslav VANIŠ
odd. pro historickou geografii
ÚČSD ČSAV Praha

Městské kulturní středisko

vyhlašuje fotosoutěž

DÍTĚ A JEHO SVĚT”

Soutěž je vysána pro jednotlivce bez omezení věkové kategorie. Uzávěrka soutěže je 16. ledna 1976.

Přihlášky a bližší informace dostanete na Městském kulturním středisku ve Smiřicích.

Hospodářský a kulturní život ve Smiřicích před 60 lety

K uveřejněnému příspěvku o vývoji Smiřic uvádím některá data o hospodářském a kulturním životě ve Smiřicích těsně před I. světovou válkou. Údaje z roku 1913 uvádějí, že Smiřice měly 2 235 obyvatel, z toho 6 německé národnosti. Starostou byl p. Juliš, obchodník, městským kancelistou p. Matiašek, obecními strážníky Karpíšek a Šimek. Obec měla jmění za 404 tis. K., dluhů za 138 tis. K.

Hospodářský život ve městě je charakterizován počtem místních závodů, živností a řemesel, které samozřejmě, až na jednu výjimku, byly všechny v soukromém vlastnictví. Ze závodů tu byly podniky patřící císařské rodině – velkostatek se dvory Zderaz, Holohlavy, Hořiněves, Černilov, Dlouhé Dvory, Lípa, Neděliště, Skalička, Světí, Cerekvice, Chlum a revír Neznášov. Dále kruhová cihelna, pivovar a cukrovar, rafinérie lihu a drasla (též výroba likérů a octa) fy Malburg, sušárna čekanky a výroba cikorky fy Lefnar a mlýny fy Klein a synové. Živností a řemesel bylo více než 120, z toho např.: bednáři (2), cukráři (2), fotograf (1), hodináři (3), holiči (6), hostince (14), instalatéři (2), klempíři (2), knihaři (2), kominíci (1), koláři (2), košíkáři (1), kováři (1), koželužové (2), krejčí a švadleny (14), lakýrníci (2), malíři (2), modistky (1), obchody smíšeným zbožím (8), dřívím a uhlím (4), mlékem (2), pletárny (2), potřeby pro krejčí (2), prádlem (1), střížním zbožím (2), obuvníci (9), pekaři (7), pohřební ústav (1), puškaři (1), řezníci (6), sedláři (2), sklenáři (2), sochaři (1), tesaři (3), truhláři (6), výroba cementového zboží (1) a další. Obec Smiřice prováděla těžbu písku. Ve městě byl jen jeden nekapitalistický obchod a to Všeobecný konsumní a úsporný spolek – zřízený dělníky.

V místě byli dva lékaři (dr. Hrubý – obvodní, dr. Zemek - zámecký), 4 porodní báby a lékárna (Suchánek). O peněžní záležitosti se starala městská spořitelna a Živnostenské úvěrní družstvo, o stavební podnikání jeden stavitel (Andrejsek) a 1 zednický mistr (Votl).

Ze škol byla ve Smiřicích obecná pětiletá škola, měšťanská škola (jen pro chlapce), živnostenská škola pokračovací a mateřská školka. Z učitelů na těchto školách působících uvádím: ředitel Preininger, Tobiášek, Radoň, Šulc, Pešák, Streit, Kumštátová, Boučková, Pollandová, Tesař, Doležal, Řezníček, v mateřské školce Feltová.

Z úřadů, popř. podobných institucí, byl ve Smiřicích „C. k. poštovní, telegrafní a telefonní úřad Smiřice (Smiřitz)“, vrchní poštovní Schneider, „Stanice Smiřice c. k. severozápadní dráhy, směr Pardubice–Liberec“, přednosta vrchní ofic. Günther, 3 dobrovolné nemocenské pokladny (společenská živn. pomoc. pracovníků, živnostenského společenstva a závodní cukrovaru) a 3 živnostenská společenstva. V místě byla četnická stanice, velitel Uxa.

Společenská, kulturní a zájmová činnost obyvatel Smiřic se vyžívala v těchto spolcích: Sbor dobrovolných hasičů, Všeodborový spolek „Havlíček“, odbočka Všeodborového sdružení křesťanského dělnictva, Odbor ústřední jednoty zřízenců cukrovarnických, Tělocvičná jednota „Sokol“, Místní odbor Matice školské, Občanská beseda (s veřejnou knihovnou), Pěvecko-ochotnická jednota „Hanka“, Místní odbor Národní jednoty severočeské, Dámská pěvecká jednota „Zora“, Okrašlovací spolek pro Smiřice a okolí, Katolicko-národní jednota pro Smiřice a okolí. Ve městě byl i spolek, který zřídil koupaliště.

To je několik údajů o životě v našem městě těsně před I. světovou válkou.

- během roku 1975 se narodilo celkem 42 dětí, z toho 34 ze Smiřic a 8 z Holohlav
- slavnostního vítání nových občánků se zúčastnilo 44 dětí při třech obřadech ve Smiřicích a jednom obřadu v Holohlavech
- na MěstNV bylo uzavřeno 31 manželství
- v celém matričním obvodu, tj. ve 14 okolních obcích, zemřelo 36 občanů, z toho 19 ze Smiřic a 9 z Holohlav
- v současné době je ve Smiřicích přihlášeno k trvalému pobytu 3 400 občanů
- byla ustavena komise pro zařazování dětí do jeslí a mateřské školy ve složení: Kozová, Bartoňová, Pácaltová, Hájková, Štréglová, Burešová, Stránská, Finková, Andrýs, Kutilová
- Rada ONV schválila projektový úkol na výstavbu prodejny Domácích potřeb. Prodejna, jejíž výstavbu bude financovat podnik Domácí potřeby Pardubice, se začne stavět v dubnu příštího roku a bude dokončena v prosinci 1977. Dvoupodlažní objekt bude proveden ze stavebnicové ocelové konstrukční soustavy systému PK Vítkovice.

Redakční rada Zpravodaje: K. Novák, P. Zahálka, J. Liška, V. Kopáč, Ing. L. Kupka, V. Špryňarová, L. Vokřálová, V. Prokop, V. Bydžovský

Zasílejte psané „ob řádek“ na 2 stranách formátu A4. Delší příspěvky nevyžadujeme.